

СХВАЛЕНО
на засіданні Комітету
20 жовтня 2021 року
(Протокол № 41)

РЕКОМЕНДАЦІЇ
комітетських слухань на тему:
“Проблемні питання законодавчого врегулювання та реалізації
державної політики щодо забезпечення прав осіб з інвалідністю”

Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, деокупації та реінтеграції тимчасово окупованих територій у Донецькій, Луганській областях та Автономної Республіки Крим, міста Севастополя, національних меншин і міжнаціональних відносин 11 жовтня 2021 року провів комітетські слухання на тему: «Проблемні питання законодавчого врегулювання та реалізації державної політики щодо забезпечення прав осіб з інвалідністю». У слуханнях взяли участь народні депутати України, представники органів державної влади, наукових установ, громадських та міжнародних організацій, а також особи з інвалідністю.

Станом на перше січня 2021 року в Україні налічується близько 2 703 000 осіб з інвалідністю, серед них майже 164 000 дітей.

В Україні кожен 18-й громадянин – особа з інвалідністю, тобто особа, яка потребує допомоги та підтримки від держави особливо щодо планування житла, облаштування під’їздів, громадського транспорту, забезпечення технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення, сприяння у здобутті освіти, професійних знань, працевлаштування, медичних і культурних послуг.

Широкий спектр проблем осіб з інвалідністю в Україні свідчить про необхідність посиленої і комплексної уваги з боку держави. Сучасне життя формує відповідні вимоги до соціального захисту цієї категорії населення.

Учасники комітетських слухань наголосили, що значна частина положень соціально-економічної політики щодо забезпечення прав осіб з інвалідністю застаріла і не відповідає потребам сьогодення, а також не узгоджується із загальноновизнаними міжнародними нормами і стандартами. Правове поле хоча й містить багато позитивних кроків на шляху вирішення численних проблем осіб з інвалідністю, але є переважно декларативним, не забезпеченим матеріальними ресурсами та належними механізмами реалізації. Отже, існуюча система соціального захисту осіб з інвалідністю потребує суттєвих змін і доповнень, модернізації.

Досвід інших країн засвідчив про неефективність пасивної державної політики у сфері соціального захисту осіб з інвалідністю, яка формується на основі компенсаційних витрат – пенсій, грошової допомоги, пільг, компенсацій тощо. Соціальна підтримка осіб з інвалідністю у провідних країнах Європи за останні 30 років характеризується виділенням значних

ресурсів на створення доступного для осіб з інвалідністю середовища для існування, навчання, створення спеціальних і облаштування наявних робочих місць.

Учасники слухань зауважили, що політика соціального захисту осіб з інвалідністю має включати нові концептуальні підходи, що охоплюють соціально-економічні, політико-правові, організаційно-управлінські, науково-методологічні, морально-етичні та інформаційні аспекти.

Учасники слухань наголошували, що більшість людей з інвалідністю знаходяться за межею бідності. Їх мізерні пенсії не покривають реальних витрат на лікування, догляд, належні побутові, житлові умови.

Потребує удосконалення система пільгового забезпечення безкоштовними ліками осіб з інвалідністю, надання їм реабілітаційних послуг, забезпечення технічними засобами реабілітації. Йшлося про необхідність запровадження системи фармстрахування, реформування діяльності МСЕК.

Потребують перегляду законодавчі вимоги щодо соціальної підтримки батьків, членів сім'ї, які доглядають чи опікуються особами з інвалідністю, щодо їх права на працю та пенсійне забезпечення. Пропонувалося урівнювати їх у правах із соціальними працівниками.

Зверталася увага на питання працевлаштування осіб з інвалідністю, необхідності збереження і державної підтримки спеціалізованих підприємств для таких осіб, їх громадських організацій.

Наголошувалось, що у зв'язку з реформою децентралізації система управлінь соціального захисту на місцях замінена фактично ЦНАПами і об'єднаннями територіальних громад, які реально не обізнані з фактичним становищем осіб з інвалідністю та не можуть повністю забезпечити їх потреби.

Потрібна дієва програма про забезпечення осіб з інвалідністю соціальним житлом, в тому числі внутрішньо переміщених осіб.

До цього часу є великі прогалини у питаннях доступності інфраструктури, транспортних послуг.

У ході обговорення учасники слухань підкреслили, що особи з інвалідністю мають право нарівні з іншими громадянами на визнання й підтримку їхньої особливої культурної та мовної самобутності, зокрема жестових мов і культури осіб з порушенням слуху. Аналіз національного законодавства у сфері державної мовної політики та практики його реалізації засвідчує відсутність в Україні належної регламентації правового статусу української жестової мови, а отже, й умов для участі людей із порушенням слуху чи мовлення в суспільному житті держави.

У зв'язку з цим необхідно визначити статус, засади та порядок застосування української жестової мови в Україні, створення необхідних умов, які дають жестомовним особам можливість нарівні з іншими

реалізовувати всі права й основоположні свободи людини і громадянина у політичній, економічній, соціальній, культурній чи будь-якій іншій сфері.

Учасники слухань зазначили, що важливо передбачити, щоб категорію осіб з інвалідністю включили до суб'єктів безоплатної вторинної правової допомоги у справах, пов'язаних з порушенням їхніх прав через інвалідність та у зв'язку з дискримінацією, щоб надати гарантії особам з інвалідністю права на отримання безоплатної правової допомоги.

Також учасники слухань наголосили, що важливо передбачити зміни в законодавство в частині удосконалення порядку реалізації права дітей з інвалідністю на отримання дошкільної, середньої та вищої освіти.

Йшлося про необхідність запровадження Концепції соціальної педіатрії для дітей з вродженими захворюваннями, створення центрів консультивання і педагогізації батьків дітей з інвалідністю.

Враховуючи вищевикладене та з метою вдосконалення реалізації державної політики у сфері захисту та забезпечення прав осіб з інвалідністю, заслухавши і обговоривши під час заходу доповіді та пропозиції присутніх, учасники комітетських слухань **рекомендують**:

1. Верховній Раді України:

забезпечити розгляд законопроектів:

про внесення змін до деяких законів України щодо створення сприятливих умов для працевлаштування осіб з інвалідністю, реєстр. №5344;

про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо захисту майнових прав недієздатних осіб та осіб, цивільна дієздатність яких обмежена, реєстр. № 5098;

про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо гармонізації законодавства у сфері запобігання та протидії дискримінації із правом Європейського Союзу), реєстр. № 0931;

про внесення змін до Кодексу про адміністративні правопорушення та Кримінального кодексу України щодо боротьби з проявами дискримінації;

врахувати пропозиції, подані народними депутатами України до Закону України “Про Державний бюджет України на 2022 рік” щодо збільшення фінансування видатків на реабілітацію дітей з інвалідністю, визначивши загальне фінансування на рівні 700 000,0 тис. грн.;

визначити розгляд проекту Закону України “Про українську жестову мову” пріоритетним;

внести зміни до Закону України “Про безоплатну правову допомогу” в частині включення до суб'єктів безоплатної вторинної правової допомоги осіб з інвалідністю у справах, пов'язаних з порушенням їх прав через інвалідність та дискримінацією.

2. Кабінету Міністрів України:

розробити та затвердити механізм забезпечення органів державної влади та органів місцевого самоврядування технічними засобами для спілкування з особами з порушеннями слуху та створити умови для вільного використання ними жестової мови.

3. Міністерству соціальної політики України:

вжити заходів щодо збільшення пенсій для осіб з інвалідністю;
здійснити заходи щодо забезпечення технічними засобами реабілітації осіб з інвалідністю, в тому числі ветеранів, відповідно до реальних потреб;

підготувати зміни до законодавства в частині визначення раннього втручання для дітей з інвалідністю як базової соціальної послуги;

удосконалити законодавчі акти щодо соціальної підтримки батьків, членів сім'ї, які доглядають чи опікуються особами з інвалідністю, щодо їх права на працю та пенсійне забезпечення, прирівняти їх у правах із соціальними працівниками.

4. Міністерству соціальної політики України, Міністерству освіти і науки України, Міністерству фінансів України:

запровадити механізм залучення та оплати праці перекладача жестової мови до освітнього процесу осіб з порушенням слуху.

5. Міністерству культури та інформаційної політики України:

розробити та затвердити Інформаційно-комунікаційну стратегію щодо прав осіб з інвалідністю.

6. Міністерству освіти і науки України:

забезпечити підготовку та підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів освіти, зокрема асистентів вчителів, щодо організації інклюзивного освітнього середовища для навчання дітей з особливим освітніми потребами;

підготувати методичні рекомендації щодо розроблення індивідуальної навчальної програми для дитини з інвалідністю та провести навчання педагогічних працівників закладів освіти;

прискорити прийняття Національної стратегії з розвитку освіти осіб з особливими освітніми потребами на 2020-2030 роки та Плану заходів з її реалізації.

7. Міністерству економіки України:

розробити та подати на розгляд Верховної Ради України проект Закону України про приєднання України до Марракеського договору про полегшення доступу сліпих, осіб з порушеннями зору або іншими

обмеженнями з причин інвалідності сприймати друковану інформацію до опублікованих творів.

8. Міністерству економіки України, Державній службі зайнятості, Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю за участю громадських об'єднань осіб з інвалідністю та об'єднань роботодавців:

забезпечити перегляд механізму виконання нормативу робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю;

розробити нові підходи до стимулювання роботодавців відкритого ринку праці до працевлаштування осіб з інвалідністю за рахунок коштів адміністративно-господарських санкцій, що надходять до Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю від роботодавців за не створення робочих місць для працевлаштування осіб з інвалідністю.

9. Міністерству охорони здоров'я України:

забезпечити реформування діяльності МСЕК відповідно до світових стандартів та неупередженого вирішення питань встановлення інвалідності;

поширити дію дитячих генетичних МСЕК на осіб старше 18 років;

залучити до МСЕК спеціалістів у сфері генетики;

вивчити питання щодо запровадження системи фармстрахування.

10. Міністерству закордонних справ України, Міністерству юстиції України, Міністерству соціальної політики України:

вивчити позитивний міжнародний досвід і практику щодо підтриманого прийняття рішень з метою визначення можливості імплементації моделі підтриманого прийняття рішень в національне законодавство, зокрема в частині повноважень особи, що здійснюватиме таку підтримку.

забезпечити вивчення кращого європейського досвіду щодо повноважень судових органів приймати рішення про надання недієздатним особам права на укладення та розірвання шлюбу з метою впровадження його в Україні.

11. Міністерству молоді та спорту України, Міністерству фінансів України, Комісії з регулювання азартних ігор та лотерей:

розробити проект Закону щодо гарантованого фінансування спортсменів для підготовки до параолімпійських ігор частково за рахунок доходів отриманих від продажу ліценцій на азартні ігри та оподаткування від здійснення ігорної діяльності.

12. Комітету Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів:

доопрацювати законопроект реєстр. № 5344 з урахуванням напрацювань громадських організацій.

13. Місцевим органам влади та органам місцевого самоврядування:

забезпечити впровадження соціальної послуги супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці особи з інвалідністю, розумне пристосування робочих місць;

проводити інформаційно-роз'яснювальні кампанії для популяризації працевлаштування осіб з інвалідністю, підвищення поінформованості та боротьби зі стигматизацією і стереотипами, з якими стикаються особи з інвалідністю, зокрема на робочому місці;

розробити програми доступності для впровадження інклюзивного підходу в соціально важливих об'єктах інфраструктури;

створити центри денного перебування для дітей з інвалідністю;

забезпечити збільшити на місцевому телебаченні обсяг ефірного часу, що перекладається на жестову мову;

передбачити штатну одиницю, яка навчатиме жестовій мові працівників соціальної сфери та поліції;

розробити/оновити місцеві плани евакуації для осіб з інвалідністю;

провести навчання евакуації для осіб з інвалідністю згідно з затвердженими планами евакуації;

забезпечити осіб з інвалідністю соціальним житлом, в тому числі внутрішньо переміщених осіб.